

בית משפט לענייני משפחה בחיפה

תלה"מ 43670-04-21 ר' נ' ר'

תלה"מ 43721-04-21

תלה"מ 13955-12-21

לפני כבוד השופט טל פפרני, סגן הנשיאה

פלוני

התובעת

ע"י ב"כ עוה"ד מקסים ליפקין

נגד

אלמוני

הנתבע

ע"י ב"כ עוה"ד טל איטקין

פסק דין

עניינו של פסק דין זה שלושה תיקים:

תמ"ש 43670-04-21, תביעה נזיקית לשלום פיצויים בסך של 1,000,000 ₪, אותה הגישה התובעת (**להלן: "האם"**) נגד הנתבע (**להלן: "האב"**) - בגין עגמת נפש, נזק ממוני ולא ממוני, שנגרמו לה לטענתה בגין רשלנות והפרת חובה חקוקה מצד האב, אשר גרמו לנתק ממושך בינה לבין בנם המשותף מ'.

תמ"ש 13955-12-21 - תביעת האם לביטול חיובה בהשתתפות בתשלום הוצאות חריגות בטענה כי מדובר בקטין סרבן.

תמ"ש 43721-04-21 - תביעת האם לחידוש קשר עם מ'.

רקע ותמצית הטענות:

1. מדובר בתביעה נזיקית בין צדדים, בני זוג לשעבר, ולהם שני ילדים: מ' יליד XX.XX.XX וד' יליד XX.XX.XX.

היום שניהם בגירים.

2. בין הצדדים 19 תיקים קשורים, רובם נדונו בפני המותב הקודם, כב' השופט ברגר, בין היתר בעניין: מזונות; משמורת; חלוקת רכוש, ובקשות לפי החוק למניעת אלימות במשפחה.

3. ביום 21.10.2013 ניתן פסק הדין בעניין משמורת הילדים (אז קטינים). בית המשפט קבע כי המשמורת על **הקטינים תהא משותפת לשני ההורים**, תוך קביעת זמני שהות אצל כל אחד מההורים. בנוסף, הפנה את הצדדים לתיאום הורי. על אף שעניין המשמורת הסתיים בפסק דין, עניינם של הקטינים נדון בפני בית המשפט חדות לבקרים, זאת נוכח מחלוקת ההורים, אשר הגיעו לשיא ביום 22.11.2014. באותו מועד, עבר מ' (היה קטין אז) להתגורר בבית האב, לאחר אירוע בעל אופי אלים שהתרחש בבית האם, במסגרתו אף הוזמנה משטרה, ומאז מסרב מ' להיות בקשר עם אמו (**להלן: "האירוע מ- 11/2014 או האירוע"**)).

4. לאחר אבחון הקטין, הופנתה המשפחה ליחידה הטיפולית שליד מוסד אהבה. מאותה עת, נושא זה נמצא על סדר יומו של בית המשפט נוכח חוסר יכולתם של הצדדים להסדיר את המחלוקות ביניהם.

5. ביום 21.4.2021 הוגשו התביעות הנזיקית, והתביעה לחידוש הקשר עם מ', בטענה לניכור הורי. האם מפרטת כלל ההליכים שהצדדים היו מעורבים במשך השנים לצורך חידוש קשר. **האב מנגד בהגנתו מכחיש את כלל הטענות ובפרט כי הוא האחראי לנתק הקיים בין מ' לאם, לדבריו, האם היא האחראית הבלעדית לסרבנות מ' נוכח התנהלותה.**

6. ביום 7.12.2021 הוגשה התביעה לביטול חיוב האם בהשתתפות בהוצאות חריגות רטרואקטיבית. טענתה

העיקרית של האם הנה כי הילד מרדן וסרבן קשר, במקביל מפרטת האם בהרחבה כי האב פעל ליצירת ניכור הורי. מנגד, בכתב ההגנה, האב עותר לדחיית התביעה בטענה כי במהלך שנים רבות, החל משנת 2012 עד לשנת 2020, התערבו בעניין הצדדים ומ' חמישה מטפלים, וסופו של דבר, נקבע, כי אין מקום לכפות על מ' קשר עם התובעת, וכי קשר כאמור, פוגע ואינו מועיל. לטענת האב, התנהגות האם היא זו שיצרה את המצב הקיים, והטענה לניכור הורי אינה נכונה.

7. ביום 11.1.2022 הוגש כתב תביעה מתוקן בתביעה הנזיקית. לטענת האם, האב פעל ליצירת נתק בינה לבין מ', עד אשר הקשר נותק סופית במשך כ- 6 שנים ברציפות, זאת מאז האירוע מיום 22/11/14. האב גרם לניכור הורי קיצוני השתלט על תודעתו של מ' "תכנת" אותו לשנוא ולתעב את האם. מדובר באב אלים פזית ומילולית. בשנת 2012 יצא האב מהבית בעקבות אירועי אלימות. בת"פ 37172-08-13 הורשע האב בגין עבירות אלימות אותן בצע נגד האם, כך ע"פ גזר דין שניתן ביום 4.6.2017. בהשפעת האב, פיתח מ' תפיסה מעוותת והרסנית. בתנ"ז 47255-11-16 הוגשה בקשה בדבר קטין נזקק, עו"ס חוק נוער התייחסה לניתוק הקשר של מ' עם האם, אשר פוגע בהתפתחו התקינה. האם הפנתה לאבחונים ותסקירים שונים שהוגשו במהלך השנים לערכאות, תוך התייחסות לתפיסת עולמו המעוותת של מ'. עוד הפנתה לסיכום הטיפול של היחידה הטיפולית "אהבה". לשיטתה כלל הגורמים שללו מסוכנות מצדה והמליצו על חידוש הקשר. בתסקיר מיום 11.7.2021 מטעם ד"ר ק', שבוצע לאחר שיחה עם מ' ללא ידיעת האם, מצאה המומחית הנ"ל כי מ' שחוק, ואין סיכוי לחידוש הקשר עם האם. באותה עת עו"ס לסדרי דין, גב' ר' בקשה להסיר את סמכויותיה, ולמעשה "הרימה ידיים". האם לא וויתרה וניסתה לצור קשר עם מ', עד קבלת חוות דעת מטעם ד"ר ע' ביום 17.10.2021 בה נקבע בבירור כי מדובר בניכור הורי. לאחר מכן נקבע כי על מ' לעבור טיפול פרטני. האב בחר בד"ר ש', והאם פנתה אליו לצורך קביעת תכנית טיפולית, ואולם, אז התברר כי הטיפול לא נעשה במטרה לחדש הקשר אתה, ולפיכך, בקשה להפסיק את הטיפול. אירוע נוסף אלים מצד מ', אירע בשנת 2020, במשרד הפנים בביקורם יחד לצורך חידוש דרכונים.

8. לסיכום נטען, כי האב ביצע כלפיה עוולה בנזיקין, באופן מתמשך, עת הפר ברגל גסה את חובותיו כהורה המבוססות, בין היתר, על חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תוך אי מילוי החלטות בית המשפט והפרת זמני השהות שנקבעו בין מ' לבין האם. בגין ראש נזק זה עתרה האם לחייב האב בפיצוי בסך **מיליון שקל חדש**. עקב פגיעה באוטונומיה של האם ובמצבה הרגשי נפשי, וביכולתה למימוש זכויותיה כהורה, וזכותו של מ' לקשר עם אמו וסבו, הותרה האם את ההחלטה בידי בית המשפט. ראש נזק נוסף שנתבע הנו **כאב וסבל** והתעללות פיזית ונפשית.

9. ביום 6.3.2022 הוגש כתב הגנה מתוקן מטעם האב, בו נטען כי התביעה נעדרת כל בסיס עובדתי או משפטי. האב מכחיש את טענת האם להסתה וניכור מצדו. לשיטתו, האם מתעלמת ממעשיה שגרמו למ' להתרחק ממנה. עוד מתעלמת מהגורמים המטפלים בעניין כאשר פעם אחר פעם מצאו כי קיים צורך במתן טיפול פרטני למ'. האם פתחה בהליך נזקקות נגד מ', דרשה להפנותו לבדיקה פסיכיאטרית ועוד. האובססיביות של האם לכפיית רצונה על הילדים, גרם להכחדת הקשר עם מ' ולנתק. לא ברור כיצד הגיעה האם לסכום נזק בסך של מיליון שקלים. תביעה נזיקית לא תביא לחידוש הקשר. מ' סובל מהתנהלות האם ולא מניכור מצד האב. אין קשר בין ההליך הפלילי שננקט נגד האב לבין ניתוק הקשר בין האם ומ'. המצב נוצר אך ורק עקב התנהלותה

החמורה של האם שגרמה לנתק. האם התרגלה להעליל על האב לרבות תלונות שווא במשטרה. האב הפנה לתסקיר מיום 27.11.2014 שהוגש סמוך לאירוע וכן לעדכון מיום 8.12.2014, שם נזכר כי מ' חושש מהאם. ביחס לחוות דעת ד"ר עמ' שהאם מתבססת עליה, צוין מפיו של מ' כי הוא מסרב לפגוש את האם. בנוסף, המומחית מעולם לא נחקרה אודות חוות דעת זו ולכך יש משמעות. מ' חש מתוסכל לאור התנהלות האם. יש להתייחס לניכור הורי כאשר אין מקום להצביע על סיבה אחרת לסירוב הילד לקשר עם מי מהוריו. האב שיתף פעולה, הסיע את מ' לטיפולים, שילם מכיסו, ולפי הדו"ח מיום 31.12.2018, נראה כי שני ההורים מבינים את חשיבות חידוש הקשר. האב מכחיש הפרת הוראות שיפוטיות, והפנה לפסיקה ובה נאמר כי סרבנות קשר אינה שם נרדף לניכור הורי.

10. ביום 20.3.2023 התקיים דיון הוכחות במסגרתו נשמעו עדי האם, **העד, מר א.ש.**, חבר המשפחה, העיד על אופיו האלים של האב. במהלך עדותו הודה כי לא פגש את מ' לפחות 5-6 שנים. **העד, מר א.ס.**, אביה של האם, העיד פעם נוספת, ביום 17.5.2023, בסיוע מתורגמנית. אף הוא העיד על אופיו האלים של האב. מדובר בעד שהתגורר בגרמניה, ואף הוא לא היה בקשר עם מ' משך הרבה שנים. **העד, מר א.ג.**, עלה לישראל עם הצדדים, שהה עמם במרכז קליטה יחד והם בילו באירועים שונים. אל' העיד על התפרצויות האב מול הילדים, אולם, גם הוא לא פגש את מ' הרבה שנים. בחלק מעדותו מדובר בעדות מפי השמועה. **האם העידה בעצמה**, מרבית חקירתה התמקדה בסוגיית הוצאות חריגות, ביחס לתביעתה בתמ"ש 13955-12-17. האם חזרה על גרסתה, לפיה כל פעולה שנקטה בה, נועדה להצלת הקשר עם בנה מ'. כאשר עומתה עם נתונים מההליכים שהתנהלו, שתוצאותיהם היו בניגוד לעמדתה, חזרה על רצונה לחדש את הקשר עם מ' וכלשונה - להציל אותו. כמו כן, **נחקר אריכות האב**. האב מודה כי השתלב בטיפולים רבים, לאחר מיצוי ההליך הפלילי, ולדבריו השתקם. האב מודה בטעותו להזמנת מ' כעד לטובתו בהליך הפלילי. מנגד, האב מסרב להודות כי נקט באלימות לפני הילדים או נגדם, זאת חרף קיומן של ראיות בכתב לכך. האב דבק בעמדתו, לפיה מ' לא היה אמור לעבור בדיקה פסיכיאטרית, כך להתרשמותו, ואין צורך בגורם מומחה לשם כך.

11. בשלב מסוים של ההליך, הודיעו הצדדים כי הם מנסים להגיע להסכמות, לצורך סילוק כלל התביעות ובמקביל, תחילתה של תכנית טיפולית. למרבה הצער, הדבר לא צלח. סיכומי הצדדים הוגשו וכעת נדרשת הכרעה.

תמ"ש 43670-04-21 - תביעה מיקית

הקדמה

12. הפסיקה הכירה בתופעת ניכור הורי כמקימה עילת תביעה נזיקית, הבאה תחת הפרת חובה חקוקה (סעיף 287 לחוק העונשין, התשל"ז-1977) או תחת עוולת הרשלנות (ס' 35 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]). ההכרעה

בתיקים אלה, והקביעה האם הייתה הסתה, שהביאה לסרבנות קשר, ולניכור הורי, והאם היא עולה כדי עוולה נזיקית, תיעשה על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. (ראו: עמ"ש (ת"א) 60592-03-15 ק. ל. נ' י. פ. (08.06.2015); עע"מ (ת"א) 33/96 פלוני נ' פלונית (25.07.1996); תמ"ש (י-ם) 48750-07-12 ש' נ' כ' [פורסם במאגרים] (19.2.14); תמ"ש (י-ם) א.ל. נ' ש.ה. [פורסם במאגרים] (20.11.11)).

13. ניכור הורי, בהגדרתו הקלאסית, מתאפיין אף הוא בסרבנות קשר. עם זאת, ניכור הורי מתייחס למצבים בהם סרבנות הילד לקשר עם מי מהוריו היא תוצר של התנהגות מסיתה מצד ההורה האחר. (ראו: עמ"ש (ת"א) 51782-01-20 ע' נ' ש' א' ב' עו"ס לחוק הנוער [פורסם במאגרים המקוונים] (2020)).

14. דיני הנזיקין קובעים קריטריונים להערכת התנהגויות, כאשר הקו המנחה הוא שהתנהגות לא מוצדקת תחשב כעוולה המזכה את הנפגע בקבלת סעד. התכלית של דיני הנזיקין היא צדק, הרתעה, פיצוי, השבת המצב לקדמותו, פיזור הנזק; יעילות כלכלית והפסת רגש הנקם של הנפגע. (ראו: עמוס הרמן, **מבוא לדיני נזיקין**, תשס"ו, מאי-2006 בעמ' 3).

15. נוכח ייחודיות התא המשפחתי, קבעה הפסיקה גם במישור הנזיקי, כי על אף שדיני הנזיקין אינם נעצרים, אין לאפשר להם מסלול אוטומטי, ועל בית המשפט לנקוט משנה זהירות קודם שיכניס את דיני העוולות הנזיקיות לפתחו של המרחב המשפחתי (ראו: עמ"ש (מרכז) 56871-01-16 מ.ז.כ. נ' ע.ז.כ. (2017) (להלן: "עמ"ש 56871-01-16"). ב' שמואלי, "תביעות נזיקין בין בני זוג - התדיינות או חסינות?" **מחקרי משפט כ"ז** (תשע"א - 2011), 139 (להלן - "שמואלי"). עם זאת וחרף האמור, אין לחסום תביעות נזיקיות במרחב המשפחתי כאשר האינטרס הציבורי חובר לאינטרס הפרטי במטרה למגר תופעות שאין כל מקום להגן עליהן. (ראו: עמ"ש 56871-01-16).

עוולת הרשלנות

16. במקרה לפנינו, מבססת האם את עילת תביעתה על עוולת הרשלנות. כאשר האם טוענת לרשלנות של האב, אשר מצדו, מפנה את האחריות כלפי האם.

17. עוולת הרשלנות מוגדרת בסעיף 35 לפקודת הנזיקין, כדלקמן:

"עשה אדם מעשה שאדם סביר ובבון לא היה עושה באותן נסיבות, או לא עשה מעשה שאדם סביר ובבון היה עושה באותן נסיבות. . . . הרי זו התרשלנות; ואם התרשל כאמור ביחס לאדם אחר, שלגביו יש לו באותן נסיבות חובה שלא לנהוג כפי שנהג, הרי זו רשלנות, והגורם ברשלנותו נזק לזולתו, עושה עוולה".

18. כדי שתקום אחריות בגין עוולת הרשלנות, נדרש קיומם של שלושה יסודות: חובת זהירות, הפרת החובה

וגרם נזק. וזאת נזכיר ונזכור: בנפול יסוד אחד מיסודות העוולה, לא תקום לאב אחריות נזיקית כלפי האם.

19. **שלב ראשון:** חובת הזהירות נחלקת לשתיים: חובת הזהירות המושגית וחובת הזהירות הקונקרטיית, כאשר שתיהן יחד נקבעות על-פי מבחן הצפיות. במסגרת בחינת קיומה של חובת הזהירות המושגית נשאל, האם אדם סביר צריך היה לצפות את התרחשות הנזק, בהתייחס למערכת היחסים שבין התובע לכל אחד מהנתבעים. ככל שקיימת חובת זהירות מושגית, המוטלת על סוג מסוים של מזיקים, כלפי סוג מסוים של ניזוקים, יש לבחון אם קיימת גם חובת זהירות קונקרטיית. כלומר: אם בין המזיק הספציפי לבין הניזוק הספציפי, בנסיבותיו המיוחדות של המקרה, קיימת חובת זהירות קונקרטיית בגין הנזק הספציפי שהתרחש - קרי, האם אדם סביר במסגרת זו היה עליו לצפות את התרחשות הנזק.

20. **שלב השני:** הפרת החובה, אם נקבע כי מתקיימת חובת זהירות מושגית וקונקרטיית, יש לבדוק אם זו הופרה ואם הייתה מצד המזיק התרשלות. בעוד שחובת הזהירות עניינה ביצירת סיכון, הרי שהתנאי של הפרת חובת הזהירות עוסק במניעת סיכון, והאם ננקטו אמצעי זהירות סבירים שלא נקט בהם.

21. **שלב שלישי:** יש לבחון אם נגרם נזק ואת קיומו של קשר סיבתי בין ההתרשלות לבין גרימת הנזק, כשדרישת הסיבתיות, כוללת בחובה הן את הדרישה לקיומו של קשר סיבתי-עובדתי והן את הדרישה לקיומו של קשר סיבתי-משפטי. רק באם נקבע כי הוכח קיומו של קשר סיבתי עובדתי, יבחן בית המשפט את השאלה האם משיקולים משפטיים יש לשלול את אחריותו של המזיק לנזק כזה.

מן הכלל אל הפרט- רשלנות

חובת זהירות

22. **חובת זהירות מושגית,** נקבע בפסיקת ביתי המשפט, כי זיקת הורות לילד משותף, בין אם ההורים מתגוררים יחדיו ובין בנפרד, חובקת באופן מובנה, חובת זהירות של כל אחד מההורים כלפי משנהו, בכל הקשור לעניינים העולים מתוך הקשר האישי והקרבה המיוחדת הנוגעים לילד המשותף (ראו: תמש (כ"ס) 658-02-10 **ס.ש נ' יק.** (פורסם במאגרים משפטיים); תמ"ש (י-ם) 13993/02 **פלוני נ' פלונית** (פורסם במאגרים משפטיים, 15.2.07)).

23. המשמעות של חובת הזהירות במישור זה, היא שכל הורה מחויב לנהוג באופן שיאפשר לילדו המשותף לקיים קשר עם ההורה האחר. כפועל יוצא, אדם סביר יכול לצפות כי הסתה של ילד משותף, על ידי אחד ההורים כנגד האחר, תוצאתה האפשרית הינה, פגיעה בקשר בין הילד המשותף להורה האחר, אשר עלולה לגרום נזק להורה האחר. לטעמי, לא יכולה להיות מחלוקת שילד העוזב את בית אחד מהוריו, ואינו מקיים עמו מגע, מסב לו צער רב בעשותו כן. לפיכך, נחה דעתי כי מבחינה טכנית יכול היה האב לצפות את התרחשות הנזק.

24. **חובת זהירות קונקרטיית**, אקדים ואומר, כי סבורני שבמקרה דנן יש לקבוע את קיומה של חובת זהירות קונקרטיית. כאמור, שאלה זו בוחנת את **עובדותיו הקונקרטיים** של אירוע ספציפי ונקבעת אף היא על פי מבחן הצפיות. האם אדם סביר, יכול היה (טכנית) וצריך היה (נורמטיבי), כעניין שבמדיניות, לצפות, בנסיבותיו המיוחדות של המקרה דנן, את התרחשות הנזק. לא כל נזק צפוי מהבחינה הטכנית הוא נזק שיש לצפותו במישור הנורמטיבי.

25. לאחר האירוע ביום 22.11.2014 מ' עבר להיות בחזקת האב באופן מלא. על האב החובה, לנקוט בכל האמצעים הנדרשים, לשם הבטחת קשר בין מ' לאמו התובעת. היה עליו לצפות את הנתק והנזק שעלול להיגרם אם **לא יעודד** את מ' לקשר עם אמו. האב הסתפק ונתלה, בהצהרת הבן מ' בלבד, לפיה אינו מעוניין בקשר עם אמו, והתעלם מהחלטת בית המשפט משנת 2013 למשמורת משותפת. ההסתה של ההורה המנכר אינה חייבת להיות אקטיבית. לעיתים היא **פסיבית** ובמהלכה הקטין **מזדהה** לחלוטין עם מחשבותיו ורגשותיו של ההורה המנכר, ביחס להורה המנוכר. כך למשל, עמדתו העיקשת של האב, כפי שעלתה בחקירתו, לפיה מ' אינו צריך לעבור בדיקה פסיכיאטרית, וניתן לטפל במ' באמצעות פסיכולוג בלבד (ראו: תמלול מיום 20.3.2023, עמ' 80-83). הצהרתו זו, מעידה על יכולתו של האב "לשתול" במוחו של בנו מחשבות ואמונות שליליות כלפי אמו, שהיתה מעוניינת כי יעבור בדיקה לצורך מתן סיוע מתאים.

26. הכחשת האב למעשה אלימות כלפי הילדים או בנוכחותם, אף היא מנוגדת לראיות בתיק. נוכחות הילדים, במצב בו נקט האב אלימות פיזית או מילולית, כלפי האם, די בה כדי להעיד על כך שהאב אינו מפנים באמת את חומרת מעשיו, חרף העובדה כי נשפט ורצה עונש חמור בגין מעשים אלו. אין ספק שהבן מ' מזדהה עם אביו במחשבותיו רצונותיו ואמונתו, כמי שמצוי בחזקתו ובביתו כל העת. **האב אף גרם לקטין להגיע לבית המשפט לצורך מתן עדות לטובתו בתיק הפלילי שהתנהל נגדו**. לנוכח האמור, מתחזקת המסקנה כי בנסיבותיו הקונקרטיים של המקרה, האב יכול היה לצפות את קרות הנזק.

27. משנקבע כי קיימת חובת זהירות מושגית וקונקרטיית יש לעבור לדיון בשאלה הבאה.

האם הופרה חובה זו במקרה עסקינן?

28. מהתשתית הראייתית שהונחה בפני, עולה כי האירוע מיום 22.11.2014 עומד בבסיס הדיון. מ' למעשה טען לאליומות שהופעלה כלפיו מצד האם, ופועל יוצא, עבר לחזקתו של האב. מערכת היחסים בין מ' לאם החלה להתדרדר לאחר האירוע ומעבר המגורים לבית האב, כך באופן קיצוני ומהיר.

29. לטענת האב, הוא ניסה ליישר את ההדורים בין האם למ', השתתף בטיפולים, שיתף פעולה בכל הנדרש,

והתנהגות האם, היא זו שמנעה פיוס וחיידוש הקשר בינה לבין מ'. איני מקבל טענה זו. איני סבור כי האב הוכיח את טענתו, לפיה עשה כל לאל ידו לצורך חיידוש הקשר בין מ' לבין האם. לא הוכח כי האב ביצע מעשה אקטיבי משמעותי כלשהו, אשר יכולה היה להוביל לחידוש הקשר. טענות האם לפיהן, האב הסית את מ', מתיישבות עם חומר הראיות, יותר מאשר טענות האב. בנסיבותיו הקונקרטיות של המקרה דנן, יש להחיל על האב את החובה למנוע את הנזק הנטען. עוד מצאתי בנסיבות העניין, כי היה על האב לנקוט אמצעי זהירות למניעת הנזק, שכן עם מעברו של מ' להתגורר בבית האב חלה התדרדרות משמעותית ומהירה בקשר עם האם עד ניתוקו המוחלט. כהורה משמורן, וכזה שמ' היה כל הזמן בחזקתו, חייב היה האב לנקוט בפעולות אקטיביות, משמעותיות, יצירתיות ובעלות משקל לצורך חיידוש הקשר, זאת הרבה מעבר לשיחות על ליבו של מ' כפי שטען האב, שאף זאת לא הוכח. העברת החזקה באופן מלא לידי האב, יצרה סיכון בלתי סביר כלפי האם.

30. מכאן, התשובה לשאלה דלעיל הינה בחיוב.

31. על טיב היחסים בין ההורים לבין מ' עובר לאירוע הנ"ל ולאחריו, ניתן ללמוד מהחומר הראייתי הרב הנמצא בתיקים הקשורים, בחלקו צורף ע"י האם, בין היתר, החלטות בית המשפט, תסקירים רבים, וחוות הדעת של הגורמים הרבים שהיו מעורבים בעניינו של מ', ובמיוחד המסמכים העדכניים לאחר שנת 2021. להלן אפרט בתמצית את עיקר האירועים בהתאם לציר הזמן כדלקמן:

טרום האירוע מיום 22.11.2014

ה"ט 13641-09-12

חוות דעת מטעם מערכת שירותים חברתיים וקהילה- חיפה, שהוגשה בעניין הצדדים צוין מפי העו"ס כדלקמן:

פסק דין בתמ"ש 52219-01-12

32. תביעת האם למשמורת הוגשה בתיק הנ"ל, במסגרת ניהול ההליך הוגשו 3 תסקירים אביא את תמצית עיקר הדברים להלן:

- בתסקיר מיום 25.10.12 צוין מפי העו"ס: "בביקורי בשני הבתים התרשמתי מהנינוחות של הילדים והרגשת ביטחון עם שני ההורים. להערכתי לשני ההורים יש יכולות הוריות טובות. כמו כן התרשמתי ששניהם הורים איכפתיים ודואגים לילדים, רוצים לעשות המיטב עבורם שניהם מהווים דמויות משמעותיות בחיי הילדים ומעורבים בטיפול בהם כל אחד בדרכו מעוניינים להמשיך ולהיות חלק בלתי

- בתסקיר מיום 13.11.2012 צוין פעם נוספת כי:

- בתסקיר מיום 11.4.13 בהתאם להתרשמות העו"ס מהמרכז למניעת אלימות במשפחה המטפלת במשפחה: "ע"פ התרשמות עו"ס המרכז כי "ד' ומ' אוהבים זקוקים לשני הוריהם, על אף השוני הגדול בין ההורים והפערים שאינם ניתנים לגישור בתפיסתם החינוכית והערכית (גבולות נוקשים לעומת רכים, דתיות מול חילוניות) ולפי כך יש חשיבות לתת לשני ההורים מקום משמעותי בחיי הילדים". בסיכום לאחר בחינת הדיווחים מביה"ס ומעו"ס המרכז למניעת אלימות במשפחה, שוב הומלץ: "שני הילדים אוהבים זקוקים לשני ההורים ויש לתת לשני ההורים מקום משמעותי בחיי הילדים, אני חוזרת וממליצה על ההמלצות מהדיווח הקודם".

- ביום 8.9.13 הוגש תסקיר משלים. בתסקיר הובא כי "הגורמים המטפלים רואים בשני ההורים הורים מיטיבים לילדיהם." ובהמשך "מהשיח של הגורמים המעורבים עולה כי הקונפליקט בין שני ההורים מחלחל ומשפיע על הילדים. המשך הסכסוך יפגע בילדים. כל אחד מההורים חושב שהוא טוב והשני לא מספיק טוב וכן חווה שליטה מצד ההורה השני. יש נחיצות שכל הורה ימשיך בטיפול הפרטני שלו לשם המשך הטיפול בילדים. צמצום ההדרכה ההורית לפעם בחודש או על פי שיקול הגורם המטפל והפניה לתיאום הורי."

33. בסיום ההליך ניתן פסק דין, ביום 21.10.2013, במסגרתו קבל בית המשפט את המלצות התסקירים, תוך הסתייגות מצומצמת, וקבע כי :

"...הוכח כי לשני ההורים מסוגלות הורית טובה. הוכח כי שני הקטינים קשורים לשני ההורים זקוקים לשניהם. הוכח כי לשני ההורים יכולת לתקשר האחד עם השני כאשר מעוניינים בכך. והוכח כי ההלכים המתנהלים מקשים על ההורים לפעול לטובת הקטינים. יתרה מזאת, בתקופה האחרונה נוצרו מנגנונים שמסייעים בידי הורים הנמצאים בקונפליקט גבוה או כשיש ביניהם תקשורת לקויה למשל "המתאם ההורי" לאחר קביעת המשמורת או סיום הליכי בית המשפט. בדרך זו ניתן להתגבר על מרבית המכשולים העומדים ביישום המשמורת המשותפת לטובת הקטינים.

...

המשמורת על הקטינים תהא משותפת לשני ההורים.

...

הצדדים מופנים לתיאום הורי ביחידה לטיפול משפחתי ברחוב ג... טל. xx-xxxxxxx-...."

34. בנסיבות המתוארות, עד מועד פסק דין בעניין המשמורת, הינו שנת 2013, נראה כי אין מחלוקת ביחס למסוגלות שני ההורים, אך כבר אז, התקשורת ביניהם היתה לקויה. עד מועד זה, אין התייחסות לעניין הסתה או ניכור הורי.

35. אולם, לאחר מתן פסק הדין מיום 21.10.2013 ולאחר האירוע מ-11/2014, שבו הצדדים והגישו בקשות במסגרת התיק **תמ"ש 52219-01-12** הנ"ל, ונדרש קבלת תסקיר נוסף, במסגרתו מתייחסת העו"ס בהרחבה לחובת האב לדאוג לקשר בין מ' ואמו. להלן אביא את פרק ההמלצות מהתסקיר שהוגש לבית המשפט ביום 9.12.2014:

לאחר האירוע מיום 22.11.2014

חוות דעת ט.א.ש' (נספח 8 לכתב התביעה)

36. במסגרתה אובחן מצבו הקוגניטיבי והרגשי של מ' כאשר המומחית מציינת שמ' נמצא בסיכון והמליצה על אבחון פסיכיאטרי, הכל כדלקמן:

החלטה בה"ט 51249-03-15

37. ביום 2.4.2015 ניתנה החלטה בבקשת האב לצו הגנה בשם מ', בית המשפט [כב' השופט ברגר] קבע כדלקמן:

"...הבקשה שלפני עוסקת בבקשת האב, בשם הבן מ', למתן צו הגנה מפני האם, בטענה שהאם מנסה להיפגש עם הבן בהזדמנויות שונות מחוץ למרכז הקשר בניגוד לרצונו של הקטין, בעקבות כך הקטין בורח מהמקום.

מאחר ומדובר בבקשה אחת מיני רבות במסגרת מערכת היחסים בין הצדדים, ולאור התיעוד

הרב שנמצא בפניי, נעתרתי לבקשה במעמד צד אחד, נתתי צו האוסר על האם להגיע לחוגים בהם משתתף הקטין, לחכות לו ביציאה או בכניסה ו/או לנסות ליצור עמו קשר שלא באמצעות מרכז הקשר ו/או הוראות מחלקת הרווחה.

עוד ציינתי באותה החלטה מיום 24.03.15 כי מאחר והקשר בין האם לקטין מטופל על ידי מחלקת הרווחה באופן עקבי ואינטנסיבי איני קובע דיון במעמד הצדדים, אולם אם תוגש בקשה יתקיים דיון במעמד הצדדים לאלתר.

האם הגישה בקשה לקיום דיון דחוף בעניינם של הצדדים. הבקשה מפורטת. האם מכחישה כי פעלה בניגוד להוראות מרכז הקשר ו/או מחלקת הרווחה. יחד עם זאת, האם מודה כי נוצר מפגש בלתי רצוני בינה לבין הבן מ', בעקבות כך שגם הבן הנוסף, אחיו של מ', משתתף באותו חוג שעה קודם לכן ולכן בנסיבות המיוחדות שאירעו אז, נוצר אותו מפגש, אולם כאשר האם ראתה שמ' אינו רוצה להיפגש עמה, לקחה צעד אחורה.

האם מודה כי המצב הנוכחי, מבחינת מצבו הנפשי של מ', אינו תקין. הן לאור האבחונים הפסיכודיאגנוסטיים שעבר והן לאור המלצות גורמי הטיפול המעורבים בעניינם של הקטינים. האם מאשרת בפניי כי פועלת ותפעל בהתאם להוראות מרכז הקשר ומחלקת הרווחה, אך טוענת שיש בצו כדי לפגוע גם בשגרה בינה לבין הבן הנוסף הנמצא בחזקתה. יצוין בהקשר זה ששני הקטינים מתחנכים באותו בית ספר, משתתפים באותם חוגים, לעיתים בשעות שונות אך שעות עוקבות.

אני סבור בעניין זה כי פעולותיה של האם אינם מסוכנות לקטין במובן של צו הגנה על פי החוק למניעת אלימות במשפחה. אכן בית המשפט ער למצבו הנפשי של הקטין ועל הצורך להגן עליו מכח סעיפים 19 ו 68 לחוק הכשרות המשפטית, אך נוכח התחייבותה של האם כי תפעל על פי הוראות מרכז הקשר ו/או הוראות מחלקת הרווחה, אני סבור כי אין מקום לצו הגנה מפניה.

לפיכך, אני מורה על ביטול הצו שניתן ביום 24.03.15. יחד עם זאת, אני מתרה באם לפעול בשיקול דעת ובהתאם להוראות גורמי הטיפול ואך ורק על פי הוראות גורמי הטיפול, על מנת שלא להחריף את מצבו של הקטין ולסכל את אפשרויות הטיפול שגורמי הרווחה נוקטים בהם כדי להביא לחידוש הקשר בינה לבין הקטין. מבוקש מהמחלקה לשירותים חברתיים בעיריית חיפה להגיש לבית המשפט דיווח על הליכי הטיפול והפעולות שנעשו עד כה, ממצאים שונים שיש בידם ועמדתם לגבי ההמשך. הדיווח יוגש עד שבוע לאחר פגרת הפסח. ..".

"...

"אין חולק שלצד הדיון בסוגיית המזונות ארע אירוע שבו טען הקטין מ' למעשה אלימות של אימו כנגדו וכתוצאה מכך עבר לחזקתו של האב. אין גם מחלוקת, שגורמי הרווחה לצד בית המשפט וההורים פועלים כדי לחדש את הקשר שבין הבן מ' לאימו, קשר שנותק בשל סירובו של הבן מ' לפגוש באימו. למעשה במצב השורר כיום הבן מ' מצוי במשמורת האב והבן ד' מצוי במשמורת משותפת של שני ההורים. משכך, על ביהמ"ש להכריע בשאלת פסיקת מזונות בשים לב למצב השורר כיום ובשים לב לקביעת המשמורת המשותפת ולמכלול הנתונים שבפני."

מצבו נפשי של הבן מ' אינו פשוט ודורש טיפול מיידי. מאבחון אשר נערך למ' על ידי פסיכולוגית קלינית גב' ט.א.ש' עולה כי "התפתחותו הרגשית של מ' נמצאת בסכנה. מהאבחון עולה כי מצבו כיום הינו תוצאה של התמודדות עם סיטואציה משפחתית מורכבת ומעוררת חרדה. מהמפגש עם ההורים ניכר כי מ' אהוב ע"י שניהם ונראה כי כל אחד מהם עושה כמיטב יכולתו על מנת לגדלו באופן מיטבי. לצד זאת, הוא נחשף מגיל צעיר לקונפליקטים קשים בין ההורים, אשר לא התמתנו גם לאחר פרידתם. חשיפה מתמשכת זו, תרמה ככל הנראה להיווצרות תחושות קשות של כעס, חרדה, בלבול וחוסר יציבות בקרב. מ' מתקשה לתפוס את הסיטואציה המשפחתית המורכבת באופן אינטגרטיבי וניכר שימוש תדיר במנגנונים של פיצול והשלכה. בהתאם לכך, יחסו כלפי האם נוטה להיות דבולואטיבי והיא נתפסת כראויה לגינוי וליחס תוקפני. לעומת זאת, יחסו כלפי האב נוטה להיות אידיאלי כך שהאב נותר שמור ומהווה מודל לחיקוי עבורו. עם זאת, הגנה זו לא סייעה לאורך זמן בהפחתת החרדה וחוסר האונים. לנוכח הימשכותו של מצב היחסים הקשה בין ההורים, מ' התקשה להכיל את הפערים העמוקים בתוכו ובסופו של דבר פנה ל"פתרון" חד משמעי יותר בדמות ניתוק מוחלט של יחסיו עם האם. על אף שמדיווח סובבי עולה כי התנהגותו של מ' רגועה כעת, נראה כי בטווח הארוך הנתק מהאם הוא בעייתי ואף הרסני עבורו. לנוכח מצבו הרגשי של מ' ומצב היחסים המורכב עם אמו, נראה כי הנדרשת כעת עבודה טיפולית אינטנסיבית אך הדרגתית בכדי לסייע לו ובכדי לשקם את הקשר ביניהם."

לפיכך, סבורני כי שני ההורים אחראים בהתנהלותם ההדדית זל"ז לנתק אשר נוצר בין האם לבן מ' ולא ניתן להטיל את האשם על צד אחד בלבד, יחד עם זאת, אין מחלוקת שהאירוע בין הבן מ' לאימו ארע בעת שהקטין היה בחזקתה ולפיכך, אין להמעיט מתרומתה של האם לאירוע ולקשר בינה לבין הקטין. לאחר האיבחון ובעקבות ועדה לתכנון טיפול ברווחה הופנו הצדדים לטיפול משולב ביחידה הייעוצית שליד מרכז אהבה. טוב יעשו הצדדים אם ישתפו פעולה עם הטיפול, יניחו את המשקעים מהקשר הזוגי בצד ויראו לנגד עיניהם את טובתם ילדיהם, אשר אין ספק כי שניהם אוהבים מאוד. למותר לציין כי, הצדדים טרם סיימו את ההליכים הרכשיים ביניהם למרות פסק הדין (הוגשו ערעורים) וככל הנראה אף לעניין זה יש תרומה להמשך מאבק הכוחות בין הצדדים אשר לא ניתן להתעלם מכך שיש לו השפעה גם על הקטינים. ..."

39. כעולה מהאמור, כבר ביום 20.5.2015 בית המשפט מתייחס למשבר שנוצר, ובוחר שלא להטיל אשמה מלאה על מי מהצדדים. כבר בשלב זה הפסיכולוגית הקלינית גב' טלי אשל שביט, ציינה כי הנתק בין מ' לאם לטווח הארוך יהיה הרסני ויש להתחיל בטיפול הדרגתי.

תנ"ז 47255-11-16, בקשה להכיר במ' כקטין חזק (נספח 9 לכתב התביעה)

40. הבקשה הוגשה ע"י עו"ס י.נ', ובה מתואר סירובו של מ' לפגוש את אמו, וכן מתואר ניכור מצד האב. בתסקיר שצרפה, מיום 15.11.2016, ציינה העו"ס, כי האב אינו רואה מקום לאם בחייו של מ', וכי: "התנגדותו, הגלויה והסמויה של האב בין האם למ', משפיעה על מ', אשר ממשיך לעמוד בסירובו לפגוש באימו. להערכתו, האב "מטפח" את סרבנותו של הקטין ואינו מבין את הפגיעה הרגשית הקשה בנפשו של מ' ואת הסיכון בו הוא נמצא. האב אינו מקיים את מחויבותו ההורית הבסיסית הכוללת שמירת ועידוד קשר עם ההורה השני." בהחלטת כב' השופטת עדנה בן לוי, מיום 30.1.2017 נקבע כי לא ניתן להכריח את מ' לשתף פעולה בהליך טיפולי, (ראו סעיפים 8 ו-10 להחלטה), ולפיכך, נדחתה בקשת הנזקקות. ערעור על החלטה הסתיים במתן תוקף להסכמות הצדדים לאחר התחייבות האב לשתף פעולה עם המלצות הגורמים המטפלים והאפט' לדין.

תסקיר עו"ס מיום 24.7.2017 במסגרת ה"ט 3953-07-17

41. בהמשך לאירוע הנ"ל, ובעקבותיו, הוגשה בקשה למניעת הטרדה מאיימת במסגרת ה"ט 3953-07-17, בית המשפט הורה על קבלת תסקיר, שהוגש ביום 24.7.2017, ובו סיכום כלל האירועים שהתרחשו עד מועד זה, לרבות סירובו של האב לכך שמ' יפגוש את האם, הכל כמתואר בדברי העו"ס להלן:

42. בשלב זה, כבר בשנת 2017, ניתן לזהות את התערבות האב והשפעתו על העדר קיומו של קשר בין האם למ'.

סיכום דו"ח מרכז "אהבה" מיום 5.10.2016 (נספח 12 לכתב התביעה)

43. ציון כי: "מ' הרבה לחזור על אמירות שנאמרות גם על ידי אביו: "אמא שלי משוגעת", "אמא שלי פושעת", "היא רוצה לקחת אותי לפסיכיאטר". עוד נאמר: "אם האב לא יתמוך במפגשיו עם האם עלול מ' להסתכן בדחיה ונטישה של האב, דבר אשר יותיר אותו לבד ללא התמיכה ההורית לה הוא כה זקוק." וכן: "ב' מאמין כי הוא פועל לטובתו של מ' ומתאר אירועים רבים המוכיחים כי לריסה מהווה איום ממשי למ'. עם זאת, להערכתנו זוהי תפיסה חד מימדית ומפתלת והמציאות מורכבת יותר." עוד מתואר כי: "מ' קרא לאביו ללכת, פנה לעבר אמו, ירק עליה ויצא. האב יצא עמו ולא הגיב כלל למעשה...."

44. הדברים מדברים בעד עצמם.

45. בהמשך, התחיל מ' טיפול אצל ד"ר שמ', כאשר האם התנגדה לאחר שגלתה כי הטיפול אינו נוגע לחידוש הקשר עמה. אסתפק במפורט לעיל, על מנת לקבוע כי קיימות ראיות רבות, המעידות כי האב הנו דמות המשפיעה מאוד על התנהגותו של מ', ולטעמי ברור כי האב הנחיל את תפיסת עולמו הבעייתית למ' בנו.

46. סיכום ביניים, לנוכח כלל האמור לעיל, הגעתי למסקנה לפיה עלה בידי האם להוכיח כי האב התרשל בכך שלא פעל באופן אקטיבי, ואף פגע וסיכל, את האפשרות לקיום משמורת משותפת, וכן בכך שלא עודד ולא וידא קיומו של קשר תקין ורציף בין האם למ'. האב התנגד להמלצה לעריכת בדיקה פסיכיאטרית למ', זימן את מ' להעיד לטובתו במשפט הפלילי, ובהמשך, נותק לחלוטין הקשר בין האם למ'. אין ספק כי האב ניכר והסית את מ'.

הנזק והקשר הסיבתי

47. יסוד ה"נזק" בעוולת הרשלנות מוגדר בסעיף 2 לפקודת הנזיקין בזו הלשון:

" נזק- אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה".

48. מדובר בהגדרה רחבה, הן לעניין הפגיעות הנזכרות ברישא והן לעניין אלה הנזכרות בסיפא. ההגדרה כוללת את כל סוגי הנזק, בין פיזי ובין שאינו פיזי, בין ממוני ובין שאינו ממוני. ביסוד ההגדרה עומדת המציאות המוחשית, אשר משתרעת הן לגבי נזק פיזי והן לגבי נזק כספי; על פגיעה בתחושות גופניות ונוחות, בין אלו שמקבלות ביטוי פיזי ובין אלו שאינן.

49. כבודו של אדם, שמו הטוב, רווחתו ושלמות נפשו, חשובים לצורך קיום חיי חברה תקינים, ואלו צריכים לקבל הגנה ראויה בדומה לכל אינטרס רכושי. כוסו וכיסו של אדם אינם חשובים יותר מכעסו. יש להכיר בו כנזק בר-פיצוי, העומד ברשות עצמו.

50. בכתב התביעה, עתרה האם, כי בגין אופן התנהלותו, אי מילוי החלטות בית המשפט והפרת זמני השעות שנקבעו, יש לחייב את האב בפיצוי על סך מיליון שקל חדש. בגין ראש נזק של פגיעה באוטונומיה של האם, במצבה הרגשי, הנפשי, אי מימוש זכויותיה כהורה, וזכותו של מ' לקשר עם אמו וסבו, הותירה האם את הסכום לשיקול דעת בית המשפט. כך גם בגין ראש נזק של כאב וסבל והתעללות פיזית ונפשית. האם טענה באופן כללי כי נגרמו לה עגמת נפש, משגזר עליה להיות מנותקת מחיי היום יום של בנה מ'. כי הקרע בינה לבין מ' הלך והעמיק, ולבסוף, נמצאה בנתק אשר נמשך על פני 6 שנים תמימות, כך נכון למועד הגשת התביעה, ולמשך כ-9 שנים נכון להיום. עקב כך, דרשה האם פיצוי בסך של 1000 ₪ עבור כל יום, כפי שהבהרה בחקירתה לפניי (ראו: תמלול מיום 20.3.2023, עמ' 58-59).

51. בסיכומיה, הבהירה האם כי הדרישה של 1000 ₪ עבור כל יום הוא בגין ראש נזק של עוגמת נפש, ובשם המשפטי: "כאב וסבל" וחוסר יכולת להשיב "שנים אבודות". הינו אנו דנים בראשי נזק חופפים ברובם.

52. כאב וסבל או בשם אחר, נזק לא ממוני, הוא ראש נזק, בגינו נהוג לפסוק פיצוי, בבתי משפט בתביעות אזרחיות, בגין עילות כדוגמת רשלנות או הפרת חובה חקוקה, זאת במקרים בהם נגרמו לניזוק חוסר נוחות, אבדן הנאות, סבל וכאבים בגין הפגיעה שנגרמה. מדובר בראש נזק יוצא דופן, שכן, בניגוד לראשי נזק אחרים (כגון הפסדי שכר, הוצאות רפואיות ועוד) לא ניתן להוכיח את קיומו באמצעות קבלות מסמכים או ראיות חד משמעיות. בנוסף, קיים קושי להעריך את שיעור הפיצוי. במקרים אלה, הגורם השיפוטי פוסק פיצוי, תוך התחשבות במספר גורמים רלוונטיים: גילו של הנפגע בעת הפגיעה; מהות הפגיעה; תוצאות הפגיעה, מבחינת הטיפול הרפואי שהנפגע זקוק לו, תקופות אשפוז וניתוחים שעבר התובע ויעבור; הסבל שנגרם בעבר וזה הצפוי לו בעתיד; נסיבות מיוחדות אחרות במקרה המסוים. הפיצוי בראש הנזק זה, תלוי מאוד בשיקול הדעת של בית המשפט. עם זאת, אין משמעות הדברים שניתן לפסוק במקרה ספציפי, בגין כאב וסבל, פיצוי בלתי מוגבל, וקיימת תקרה מקובלת הנוהגת בפסיקת בתי המשפט בנסיבותיו של כל מקרה ומקרה.

53. קיימת אבחנה בין נזק נפשי לעומת כאב וסבל. אדם הסובל מנזק נפשי, כדוגמת נכות פסיכיאטרית (נניח פוסט טראומה), נדרש להוכיח את נזקו באמצעות חוות דעת פסיכיאטרית. הפיצוי שיקבע, יהיה תואם את הטרואומה והחסר שנגרמו, כגון פגיעה בהשתכרות (אם אכן הייתה פגיעה כזו), הוצאות רפואיות לצורך טיפול וכו'. בנוסף, צפוי להתקבל פיצוי בגין הנזק הלא ממוני. מדובר בשני ראשי נזק נפרדים, המזכים, כל אחד מהם, בפיצוי כשלעצמו, ואין "לערבב" ביניהם.

54. כאמור, הלכה היא, כי פסיקת פיצוי בגין **נזק לא ממוני** נעשית על דרך האומדן בהתחשב בנסיבות המקרה הספציפי.

55. **בענייננו**, כאמור לעיל, האם לא עתרה למינוי מומחה. לא נערכה חוות דעת ולא הומצאו מסמכים המעידים על מצבה הנפשי של האם. עתירת האם לפסיקת פיצוי בגין ראשי נזק, מעורפלת ואינה ברורה. האם הותירה בידי בית המשפט את שיקול הדעת לקביעת הפיצוי בגין ראשי הנזק השונים. בית המשפט רשאי לפסוק, במקרים מתאימים, פיצוי בהתאם לעקרון ה"אומדנא", כך בפרט בנוגע לראש נזק של כאב וסבל ופגיעה באוטונומיה, זאת מבלי שיידרש לחוות דעת בעניין. זאת להבדיל כאמור, מנזק נפשי, שאותו, ככל עניין ברפואה, יש ככלל להוכיח באמצעות חוות דעת מומחה.

56. אין בליבי ספק כל ספק כי כאבה של האם, הוא קשה ועמוק. אין צורך להכביר במילים על אהבת אם לילדיה. לא מצאתי כי מקרה זה, שונה מכל מקרה אחר, שבו לבה של אם נחמץ מקום בו ילדיה מתנכרים לה ומסרבים לכל קשר עמה. עם זאת, אין די בכך שלא נגרמו נזקים, בגין הנתק מבנה מ', על מנת לקבוע כי יש ליחס לאב את קיומו של הנזק, ועלינו להשיב לשאלה: **האם הוכח קיומו של קשר סיבתי, בין הנזק שנגרם לאם לבין התנהגותו של האב.**

57. כאמור לעיל, לקשר הסיבתי ישנם כאמור **שני** יסודות עיקריים: א. קשר סיבתי עובדתי. ב. קשר סיבתי משפטי. במקרים בהם אין נזק ראייתי, נטל ההוכחה בדבר קיומו של קשר סיבתי מוטל על התובע.

58. **קשר סיבתי עובדתי** - קשר סיבתי עובדתי הוא קשר רציף המחבר בין כל שרשרת האירועים, החל מהתנהגותו והתנהלותו הרשלנית של הנתבע ועד לנזק שנגרם לתובע. המבחן הוא "**הסיבה שבלעדיה אין**". ע"פ מבחן זה, השאלה שבית המשפט שואל, בבואו לקבוע האם התקיים הקשר הסיבתי היא, האם אלמלא ההתנהגות הרשלנית של המזיק, היה נגרם לתובע הנזק (כלומר אם הנתבע לא היה מתנהג באופן בו הוא התנהג, לא היה נגרם נזק). **רק אם התשובה על כך היא שלילית, ייקבע כי יתקיים הקשר הסיבתי העובדתי.**

59. **קשר סיבתי משפטי** - לאחר שקבע בית המשפט כי קיים קשר סיבתי עובדתי, עובר בית המשפט לבדוק האם הקשר הסיבתי לא נשלל בשל שיקול של סיבתיות משפטית.

60. קיימים מספר מבחנים שהתפתחו בפסיקה, ובהם נעזרים השופטים בנוגע לקשר הסיבתי, שלושה מתוכם הם המרכזיים ביותר:

מבחן הסיכון - האם הנזק שנגרם הוא מסוג הנזקים מפניהם בא המחוקק להגן. ע"פ מבחן זה, תוטל אחריות בנזיקין,

רק אם יתברר כי המחוקק התכוון להטיל אחריות בגין התנהגות מהסוג שגרמה לנזק.

מבחן הצפיות - האם הנתבע, שהוא המזיק, היה צריך לצפות מראש, באופן סביר, כי ההתנהגות תוביל לנזק שנגרם לתובע - הניזוק.

מבחן השכל הישר - פעמים רבות, התוצאה המתבקשת הייתה שונה מהותית אילו היו מכריעים על פי שני המבחנים הראשונים בלבד. במקרים אלו ניתן לפעול על פי מה שהוגדר לימים כ"מבחן השכל הישר", בו נבחנה מערכת הנסיבות כולה, לרבות מקרים בהם קיימת מעורבות נדירה של אירועי טבע או גורם מתערב אחר בלתי רגיל ובלתי צפוי.

קשר סיבתי עובדתי ומשפטי ביחס לנזק ש'אינו ממוני'

70. נטען כי לאם נגרם נזק, בגינו היא דורשת פיצוי ע"ס 1,000,000 ₪, ובנוסף, פיצוי בגין ראשי נזק שונים בין היתר, כאב וסבל.

71. נחה דעתי כי **קיים קשר סיבתי בין התנהגותו של הנתבע, לבין הנזק שאינו ממוני** שנגרם לאם. הוכח כי הנתק בין מ' לאם לא היה מתוך בחירה אישית שלה, ועל כך ניתן להתרשם ממאבקה הממושך לחידוש הקשר עם מ' לאורך שנים. עוד הוכח כי האב נהג בדרך של הסתה וניכור של בנו מ' כלפי האם. האב לא פעל באופן אקטיבי לחידוש הקשר בין האם לבין מ'. אינני מתעלם מהעובדה כי בנסיבות המקרה הספציפי, אכן, בשלב מסוים, לא ניתן היה לכפות על מ' טיפול בעל כורחו, וכפי שיפורט להלן לאם אשם תורם במצב הקשה שנוצר, ועם זאת, מעשיו של האב בוצעו על פני תקופה ארוכה וממושכת, עוד קודם לכן, ותוך כדי התקופה בה ייתכן וניתן היה לחדש את הקשר (ראו: החלטה בתיק הנזקקות נספח 9 לכתב התביעה).

אשם תורם מצד האם

72. לטענת האב, יש לייחס לאם אחריות לנזק, שכן, לדבריו, היא זו האחראית על התוצאה של ניתוק הקשר, והנזק הנטען, נגרם על ידה, זאת עקב האובססיביות בה נקטה, ולנוכח התנהגותה האלימה כלפי מ', לרבות ניסיונה להפנותו לבדיקה פסיכיאטרית וכן יזמתה להכיר בו כקטין נזקק.

73. מכוח סעיפים 65 ו-68 לפקודת הנזיקין מוסמך בית המשפט להקטין את הפיצויים אותם על הנתבע לשלם לתובע,

או אף לפטור אותו לחלוטין מהתשלום, זאת בהתאם לשיקולי צדק ותוך התחשבות במידת אחריותם של הצדדים לנזק. תובע ייחשב כבעל אשם תורם, מקום בו אדם יכול היה לנקוט אמצעים, שאדם סביר היה נוקט, באותן נסיבות, ובכך למנוע את הנזק או להקטינו. ככל והתובע הניזוק, לא נקט אותם אמצעים, ניתן לייחס לו אשם תורם. אדם סביר חייב לצפות מראש הימצאותם של סיכונים, וככל והוא מתעלם מהם, בית המשפט יחלק את האחריות בינו לבין הנתבע. (ראו: ע"א 57/56 מורדקוביץ נ' מנחם, פ"ד יא 602; ע"א 316/75 שור נ' מדינת ישראל, פ"ד לא (1) 299).

74. לצורך קביעת קיומו של אשם תורם, נקבע בפסיקת בית המשפט העליון כדלקמן:

"שניים הם המבחנים העיקריים אשר הוצבו בפסיקת בית המשפט לבחינת האשם התורם:
א. האם אדם סביר היה נזהר יותר (מבחן האדם הסביר).
ב. מבחן חלוקת האשמה: בית המשפט ישקול מבחינה מוסרית את מעשי הרשלנות של המזיק והניזוק בהצבתם זה מול זה כדי להשוות ולהעריך, מבחינת האשמה המוסרית, את מידתם ומשקלם של מעשיו ומחדליו של כל צד "...". (ראו: ע"א 542/87 קופת אשראי וחסכון אגודה הדדית בע"מ נ' מוסטפא בן אחמד עוואד).

75. כאמור לעיל, במקרה זה, אין מחלוקת כי האם היתה מעורבת מאוד בהליכים, יזמה הליכים שונים, שפורטו בהרחבה לעיל, טענה כי מ' צריך טיפול ואף פעלה לצורך מתן טיפול כאמור, כולל אשפוז וטיפול פסיכיאטרי. האם אף סירבה להשתתף בחלק מהטיפולים, ולא נראה כי שינתה התנהלותה על פני השנים.

76. אמנם ניתן להבין את מצוקתה של האם ואולם, דומני כי מדובר בהתנהלות אקטיבית, ואף כוחנית, במידה מסוימת. ייתכן ועל רקע המצוקה והתסכול, גברה והחריפה התנהגותה של האם, אשר ציפתה לראות תוצאות, התאכזבה מהעדרן, עד כדי חרפת מצוקתה ואופן התנהלותה בהתאם. לפיכך, דומני כי יש מקום לייחס לאם אשם תורם.

77. הנזק שנוצר הוא הנזק אשר על פי השכל הישר היה צריך למנוע מראש. מצאתי כי האם עצמה התרשלה בכך שלא נקטה באמצעים אקטיביים למניעת הנזק ולמצער להקטנתו. כך לדוגמה לא הגישה תביעת לאכיפת משמורת, או קביעת סנקציות בגין הפרת זמני שהות, לא נמנעה ממפגשים שיצרו אירועי אלימות נוספים. לא נמנעה מנקיטה הליך נזקקות, שלא הניב דבר במבחן התוצאה. בנוסף, יש לזכור כי בשנת 2015, נקבע בפסק דין שניתן על ידי הש' ברגר, כי אין להבחין בין מידת אשמתם של שני ההורים. (ראו: ציטוטים תחת השאלה האם הופרה חובת הזהירות). יש להדגיש כי האב לא נרתם באמת להליך חידוש הקשר עדותו לפני לא מתירה ספק הוא לא הפנים את הנזק הנגרם למ' ולא רק לאם, לא למותר לציין כי באירועים שונים נתן גיבוי להתנהגות מ' האלימה ומבזה כלפי אמו, חרף הכחשתו בחקירתו לפני לתגובתו התומכת באלימות כלפי האם- עת התנגשות בין האם למ' במשרד הפנים, הרי באירוע אחר מ' ירק על אמו והאב לא הגיב וזה הובא הפעם מפי העו"ס שמציינת זאת בדו"ח מטעמה (ראו: נספח 12 לכתב התביעה). הצהרת האב לא פעם כי מ' אינו זקוק לדמות האם - רק מעידה על תרומתו והשפעתו העמוקה שגרמה להימשכות הנתק ולנזק שהותר באם ובמ'.

78. לאחר ששקלתי את מכלול השיקולים הצריכים לעניין, ובשים לב לכלל האמור לעיל, אני קובע כי לאם אשם תורם בשיעור של 25%.

79. עת נקבע קיומו של קש"ס לנזק הנטען, וכן כי קיים אשם תורם מצד האם, יש להעמיד את סכום הנזק בהתאם.

הפרת חובה חקוקה

80. עוולה זו הוגדרה בס' 63 לפקודת הנזיקין (נוסח חדש), כדלקמן:

"63. הפרת חובה חקוקה

(א) מפר חובה חקוקה הוא מי שאינו מקיים חובה המוטלת עליו על פי כל חיקוק - למעט פקודה זו - והחיקוק, לפי פירושו הנכון, נועד לטובתו או להגנתו של אדם אחר, וההפרה גרמה לאותו אדם נזק מסוגו או מטבעו של הנזק שאליה נתכוון החיקוק; אולם אין האדם האחר זכאי בשל ההפרה לתרופה המפורשת בפקודה זו, אם החיקוק, לפי פירושו הנכון, התכוון להוציא תרופה זו.

(ב) לעניין סעיף זה רואים חיקוק כאילו נעשה לטובתו או להגנתו של פלוני, אם לפי פירושו הנכון הוא נועד לטובתו או להגנתו של אותו פלוני או לטובתם או להגנתם של בני אדם בכלל או של בני אדם מסוג או הגדר שעמם נמנה אותו פלוני".

81. בהתאם לפסיקה, העוולה של הפרת חובה חקוקה מונה חמישה יסודות מצטברים:

(א). חובה המוטלת על המזיק מכוח חיקוק;

(ב). החיקוק נועד לטובתו של הניזוק;

(ג). המזיק הפר חובה המוטלת עליו;

(ד). ההפרה גורמת לניזוק נזק;

(ה). הנזק הנגרם הוא מסוג הנזק אליו התכוון המחוקק.

(ראו גם: ע"א 145/80 ועקבין נ' המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לז(1), 113)

82. לטענת האם, האב הפר חובה חקוקה, תוך הפניה להוראות חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962 (להלן: "חוק הכשרות"), בפרט סעיף 17 לחוק הכשרות.

83. הכלל הוא כי בעת הגשת תביעה בגין הפרת חובה חקוקה, יש לציין את הוראת החוק שהופרה לפי הטענה, וזאת בהתאם לאמור בתקנה 74 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד - 1984.

84. אחד התנאים לגיבושה של אחריות במסגרת העולה של הפרת חובה חקוקה הוא כי החיקוק שביסוד החובה נועד "לטובתו או להגנתו" של התובע (ראו: ע"א 610/02 מפעל הפיס נ' לוטונט מועדון חברים בע"מ).

85. בהמשך למפורט לעיל, תחת עוולת הרשלנות, אין מחלוקת שהאב הפר הוראות מפורשות בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, ולפיכך, מתקיימת גם עוולת הפרת חובה חקוקה.

סכום הפיצוי

86. כאמור לעיל, בכל הנוגע לעניין הוכחת הנזקים הנטענים, תחת ראש נזק כאב וסבל, או פגיעה באוטונומיה, אין צורך בחוות דעת מומחה, וע"פ הפסיקה, יש לפסוק פיצוי בהתאם לעקרונות האומדנא.

87. הונחה לפניי תשתית רחבה להסתה מצד האב, ולו בדרך של חיקוי והזדהות עם תפיסת עולמו. האב לא נקט אמצעים אקטיביים לחידוש הקשר בין מ' לאם, ובכך ביצע עוולות של הפרת חובה חקוקה והתרשלות. אינני מתעלם מהעובדה כי בשלב מסוים, השתתף האב ולקח חלק בטיפולים, וכך גם מ', אם כי קיימות ראיות ברורות, שצוטטו לעיל מפי העו"ס, או המומחים, לפיהן האב מסרב להמשיך הטיפולים, ובכך נמנע ממ' להמשיך את התוכנית הטיפולית.

88. עיון בפסיקת בתי המשפט, מעלה כי סכום הפיצוי הנפסק משתנה, תלוי בנסיבותיו הספציפיות של כל מקרה ומקרה, באופן כללי, עולה עם השנים, ונע בין 15,000 ₪ [תמ"ש 6423/02], דרך 50,000 ₪ [תמ"ש 48750-07-12], 150,000 ₪ [עמ"ש 63448-06-20], 150,000 ₪ [תלה"מ 51455-03-17], 250,000 ₪ [תמ"ש 58854-07-14] [פסקי הדין פורסמו במאגרים המקוונים]

89. לנוכח כלל האמור לעיל, ולאחר ששקלתי טענות הצדדים, לאחר הפחתת חלקה של האם מכח אשם תורם, בהתחשב בכך כי מ' היום הוא בגיר, וייתכן כי הקשר אינו ניתן לאיחוי, אני קובע, כי על האב לפצות את האם בגין כלל נזקיה, בסך כולל של 165,000 ₪.

תמ"ש 13955-12-21 - ביטול הוצאות חריגות

90. לאחר עיון בטענות האם, דומני כי קיים קושי ודין התביעה להידחות. מחד גיסא, מבססת האם את תביעתה על טענת המרדנות והסרבנות של מ' ובעקבותיה עותרת לביטול תשלום הוצאות חריגות. מאידך גיסא, טוענת בהרחבה ביחס לניכור הורי מצד האב והסתה מצדו שהובילה למצב הקיים. האב חזר על טענותיו להעדר אחריות למצב.

91. כמפורט לעיל, שעה שנמצא כי האב הינו אב מנכר, והוא האחראי העיקרי למערכת היחסים הקשה ולנתק בין האם ומ', דומני כי נשמט הבסיס תחת תביעת האם. זאת ועוד, האם לא טענה דבר בסיכומיה ביחס לתביעה ודומני כי יש לראות בתביעה כאילו נזנחה.

תמ"ש 43721-04-21 - תביעת האם לחידוש קשר עם מ'

92. אותן טענות שעמדו בבסיס התביעה הנזיקית הובא גם בכתבי טענות הקשורים לתביעה הנ"ל.

93. מהלך ניהול ההליכים, עשו הצדדים ניסיון להתחיל תכנית טיפולית ואולם, הניסיון לא הניב פרי.

94. בסיכומיהם הצדדים לא התייחסו להליך זה כלל.

95. מכל מקום, תוך כדי ההליך, מ' בגר ולפיכך, אינני סבור כי יש מקום ליתן הוראות בנושא ואני מורה על דחיית התביעה.

סוף דבר:

96. התביעה הנזיקית מתקבלת חלקית כמפורט לעיל.

97. אני מורה על דחיית התביעות הנוספות תמ"ש 43721-04-21 ותמ"ש 13955-12-21.

98. נוכח תוצאת פסק הדין, ולאחר ששקלתי אופן התנהלות הצדדים, ורוחב היריעה שנפרסה, אני מחייב את הנתבע לשלם לתובעת הוצאות משפט ושכ"ט ע"ד בסך של 55,000 ₪.

99. פסק הדין מותר לפרסום תוך השמטת פרטים מזהים.

100. זכות ערעור כחוק.

המזכירות תמציא לצדדים ותסגור התיקים.

ניתן היום, י"ד אדר ב' תשפ"ד, 24 מרץ 2024, בהעדר הצדדים.

//